

СТАТТЯ ВИПУСКУ

УДК: 343.8

DOI: <https://doi.org/10.32782/2523-4269-2022-78-1-11-18>

Пилипенко Дмитро Олексійович,

кандидат юридичних наук

(Донецький державний університет
внутрішніх справ, м. Кривий Ріг)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1299-6178>

ПРИНЦИП СПРАВЕДЛИВОСТІ В КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Статтю присвячено визначенню принципу справедливості в галузі кримінально-виконавчого права України. Наголошено на важливості цієї засади для системи принципів кримінально-виконавчого права. Зосереджено увагу на природно-правовому аспекті походження цього принципу та з'ясовано вплив справедливості на формування внутрішньодержавної правової політики та її теоретичних і прикладних складників. Окремо розглянуто критерій рівності як компонент принципу справедливості в кримінально-виконавчому праві. Зазначено, що сучасна практика та нормативні конструкції не дозволяють однозначно стверджувати про рівність як обов'язковий елемент засади справедливості, оскільки багатогранність і специфічність правовідносин кримінально-виконавчої сфери більше тяжіють саме до критеріїв окремої індивідуалізації та суб'єктивної специфікації, ніж до застосування рівності як атрибута справедливості.

Ключові слова: кримінально-виконавче право; система принципів кримінально-виконавчого права України; природно-правова концепція; позитивістська концепція; принцип справедливості.

Постановка проблеми. Ґрунтовні дослідження галузі кримінально-виконавчого права насамперед базуються на всебічному аналізі фундаментальних аспектів указаної сфери права, провідне місце серед яких, безумовно, посідають правові принципи. Ці елементи є основними та визначальними векторами як теоретичного, так і прикладного аспектів становлення та розвитку кримінально-виконавчого права як самостійної галузі права. Головними в системі засад кримінально-виконавчого права є загальноправові, конституційні принципи, оскільки відображають саме природно-правову концепцію походження прав людини та її провідне значення для державно-правової, позитивістської концепції. На окрему увагу з-поміж загальноправових принципів заслуговує засада справедливості, адже цей елемент кримінально-виконавчої дійсності є «лакмусовим папірцем» внутрішнього, людського сприйняття сутності функціонування всієї пенітенціарної системи. Дотепер серед науковців немає єдиної, виваженої, домінантної парадигми щодо сприйняття та змістовного наповнення засади справедливості. Така розгалуженість у теоретичних підходах до визначення справедливості як правової засади є характерною і для галузі кримінально-виконавчого права.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання, пов'язані з визначенням засади справедливості, досліджувалися такими науковцями, як І. Г. Богатирьов,

С. П. Головатий, О. М. Джужа, Ю. В. Кернякевич-Танасійчук, О. Г. Колб, В. В. Кондратішина, В. Я. Конопельський, О. П. Кучинська, Г. М. Мамка, О. М. Литвинов, В. І. Олефір, А. Х. Степанюк, М. М. Яцишин та інші. Однак, попри наявність великої кількості досліджень щодо визначення засади справедливості в межах галузевого права, досі залишається не вирішеним питання з'ясування сутності цієї засади в межах кримінально-виконавчого права України.

Метою статті є визначення засади справедливості в системі принципів кримінально-виконавчого права України для вироблення сталої теоретичної позиції щодо єдиного сприйняття цього принципу.

Виклад основного матеріалу. Співіснування людей у сучасному суспільстві відбувається з використанням відповідних норм-регуляторів, які формують підґрунтя комплексу відносин між учасниками соціуму. До таких норм, безумовно, насамперед належать норми права як визначені державою та забезпечені її силою загальнообов'язкові норми. Ці елементи є загальновизнаними та в умовах сучасності фактично безальтернативними для суспільства й держави в цілому. Уся сукупність норм галузевого законодавства, крім наявного суто технічного та прагматичного юридичного механізму, містить базисні положення, які визначають та спрямовують законодавство в напрямі дотримання і врахування моральних, людських критеріїв, що існують як у праві, так і поза ним. Такими критеріями є принципи права. Серед них окремо слід розглянути таку засаду, як справедливість. Цей принцип набуває особливої актуальності у сфері правореалізації, де кожен із суб'єктів, залучених до цього процесу, щиро сподівається саме на суб'єктивно справедливе рішення органу правозастосування. Досить влучно про це зазначав І. Кант: «Ніщо не обурює нас більше, ніж несправедливість: все інше зло, яке доводиться нам терпіти, ніщо порівняно з нею» [1, с. 201]. Ф. Бекон стверджував, що справедливість – це те, що об'єднує людей і створює підстави для права [2, с. 189]. Дж. Ролз підкреслював, що «справедливість є цюнайпершою чеснотою суспільних інституцій» [3]. М. Цицерон розглядав принцип справедливості як «вищу чесноту» [4, с. 350]. Із цивілізаційним розвитком людства питання визначення справедливості стало предметом численних наукових досліджень.

Визначення справедливості подано у тлумачних словниках. Так, згідно з тлумачним словником за редакцією В. Т. Бусела, справедливість – це об'єктивне, неупереджене ставлення до кого, чого-небудь; людські стосунки, дії, вчинки, які відповідають морально-етичним і правовим нормам [5, с. 1376]. Практичний словник синонімів української мови так трактує поняття: справедливо – це по правді, як підказує совість [6, с. 391]. Словник С. І. Ожегова дає три значення слова «справедливий»: а) той, що діє неупереджено, відповідно до істини; б) здійснюваний на законних та чесних підставах; в) істинний, правильний [7, с. 658].

Серед сучасних науковців існують доволі різні позиції щодо визначення справедливості та окреслення її змісту в межах внутрішньодержавного права. Так, О. Ф. Скакун розглядає справедливість як морально-правову оцінку для всіх сфер життєдіяльності людини та її правового забезпечення [4, с. 234]. А. С. Алексєєв зазначає, що справедливість характеризує рівновагу в праві та співвідноситься з його якістю, яка проявляється у вигляді рівної міри в соціальних відносинах [8, с. 712]. Справедливість як принцип права найчастіше тлумачать як «виражений в рівному юридичному масштабі поведінки й у суворій співрозмірності юридичній відповідальності допущеному правопорушенню» [9, с. 44]. «Справедливість – одна з основних засад права, є вирішальною у визначенні його як регулятора суспільних відносин, одним із загальнолюдських вимірів права. Зазвичай справедливість розглядають як властивість права, виражену, зокрема, в рівному юридичному масштабі поведінки й у пропорційності юридичної відповідальності вчиненому правопорушенню. У сфері реалізації права справедливість проявляється, зокрема, у рівності всіх

перед законом, відповідності злочину й покарання, цілях законодавця і засобах, що обираються для їх досягнення» [10, с. 52]. Ідею справедливості можна визначити як сукупність принципів і норм відносно належної з точки зору досягнутого рівня цивілізації поведінки, його результату, стану [11, с. 152]. По суті, в узагальненому вигляді справедливість слід розуміти як прийнятий суспільством та визнаний державою морально виправданий та правильний еталон для порівняння дій чи поведінки певного соціального суб'єкта та відповідної віддачі за них з боку інших суб'єктів (у тому числі та насамперед – держави, державної влади, державних діячів, політиків, політичних партій та чиновників) або суспільства в цілому [12].

Аналізуючи наведену інформацію, можемо сформулювати небезпідставне розуміння справедливості як засади, що походить від суб'єктивного, людського сприйняття навколишніх явищ, подій крізь призму внутрішнього уявлення про баланс інтересів між суб'єктами в суспільстві, державі та, як наслідок, про дотримання рівноваги між самою державою і суспільством, а також окремим суб'єктом. Подібне сприйняття сутності засади справедливості об'єктивно пов'язує цей принцип із природною концепцією походження права та засадою верховенства права. Цей критерій ще раз підкреслює провідне значення саме природно-правової концепції походження права, керівну та, відповідно, закономірну роль у ній засади справедливості. Проте серед науковців існують й інші погляди щодо сприйняття справедливості, а саме як елемента позитивного права, тобто породженого волею держави. З цього приводу І. І. Лукашук зазначає, що всупереч складному шляху становлення принцип справедливості, на думку багатьох юристів, є принципом позитивного права, що підтверджує, наприклад, рішення Міжнародного Суду ООН щодо спору між Тунісом і Лівією про розмежування континентального шельфу, у якому зазначалося: «Правова концепція справедливості є загальним принципом, що безпосередньо застосовується як право» [13, с. 48].

На наше переконання, природно-правова засада справедливості, яка набуває закономірної реалізації в нормах позитивного права, у тому числі рішеннях суду будь-якої інстанції, автоматично не перетворюється на втілення волі держави. Навіть навпаки, маючи на меті дотримання природної концепції справедливості, судові інстанції відображають її в резолютивній частині рішень як підставу та елемент обґрунтування остаточної позиції. Такий прикладний підхід лише зайвий раз підкреслює важливість природно-правової засади справедливості для всієї системи позитивного права. Ця аксіома також закономірна й дотична до позитивного права, породженого національними судами, у тому числі в кримінальних справах. Щодо цього цілком слушною є позиція І. Ф. Демидова, який указує, що свій регулювальний вплив на правозастосовну практику можуть чинити й такі правові ідеї-принципи, які не закріплені в процесуальному законі. Крім того, автор наполягає, що процесуальні дії та відносини визначаються навіть ідеями-принципами, які не є правовими та специфічними для кримінального процесу, наводячи як приклад гуманізм і справедливість [14, с. 137].

Проте цю позицію піддає критиці О. П. Кучинська, яка зазначає, що вона містить низку дискусійних моментів. Так, у жодному разі не заперечуючи необхідності співвідношення правосуддя з поняттями гуманізму та справедливості, дослідниця зауважує, що під час визначення критеріїв, на підставі яких відбувається віднесення тих чи інших положень до принципів кримінального провадження, потрібно завжди враховувати такі фактори, які перетворюють їх з абстрактної теорії кримінального процесу на конкретну технологію кримінальної процесуальної діяльності. Тому з огляду на високий ступінь нормативності, законодавчої урегульованості та регламентованості кримінальної процесуальної діяльності вважаємо, що принципи кримінального провадження апріорно, так само, як і сама діяльність, не можуть характеризуватися інакше, як нормативністю. Позанормативний

характер принципів перетворював би їх на декларації та зробив би незахищеними перед порушниками, адже жодної відповідальності за недотримання ненормативних положень не може настати. Той факт, що з'являється можливість знехтувати принципами, ставить їх під сумнів як основні, вихідні положення, а отже й суперечить самому поняттю принципу, а також дає можливість сваволі з боку суб'єктів правозастосування [15, с. 115]. Таким чином, продовжує авторка, більш правильно було б розглядати принципи кримінальної процесуальної діяльності з позиції саме нормативного підходу, наділяючи їх ознакою обов'язкового нормативного закріплення, завдяки якій принципи кримінального процесу здійснюють регулятивний вплив на кримінальні процесуальні відносини. Ігнорування правової грані в понятті принципу кримінальної процесуальної діяльності, на наш погляд, збіднює його зміст та ускладнює практичну реалізацію [15, с. 116]. Частково погоджуючись з О. П. Кучинською щодо нормативного визначення засад у праві, слід зазначити, що такий підхід дійсно додасть принципам юридичної форми та визначеності, що зрештою забезпечуватиме їх дотримання та виконання. Однак така позиція є дещо дискусійною, адже нормативне, позитивістське відображення засад у змісті правових норм нормативно окреслюватиме не лише галузеві засади, а й ті, що за своєю сутністю мають природне походження, серед яких і засада справедливості. По-перше, визначення цієї засади не відображено у ст. 7 Кримінальному процесуальному кодексу (далі – КПК України), водночас важко заперечити актуальність та обов'язковість засади справедливості для всього кримінального процесу, навіть попри її відсутність у переліку засад, указаних у згаданій нормі КПК України; по-друге, спроби нормативно визначити цю засаду у змісті КПК України, як і в будь-якому іншому законі, здійснити майже неможливо через суттєву суб'єктивну складову сприйняття сутності цієї засади.

Незважаючи на це, Конституційний Суд України (далі – КСУ) спробував надати визначення такої складної та багатогранної засади, як справедливість. Свою позицію КСУ висловив у рішенні № 15-рп/2004 від 02.11.2004, у якому зазначив таке: «Справедливість – одна з основних засад права, є вирішальною у визначенні його як регулятора суспільних відносин, одним із загальнолюдських вимірів права. Зазвичай справедливість розглядають як властивість права, виражену, зокрема, у рівному юридичному масштабі поведінки й у пропорційності юридичної відповідальності вчиненому правопорушенню. У сфері реалізації права справедливість проявляється, зокрема, у рівності всіх перед законом, відповідності злочину і покарання, цілях законодавця і засобах, що обираються для їх досягнення. Окремим виявом справедливості є питання відповідності покарання вчиненому злочину; категорія справедливості передбачає, що покарання за злочин повинно бути домірним злочину» [16]. У контексті наведеної позиції КСУ доцільно звернути увагу на окремий її складник, а саме на підхід до визначення рівності всіх перед законом як елемента сутності справедливості.

Так, О. О. Житник стосовно цього стверджує, що у сфері реалізації права справедливість проявляється, зокрема, у рівності всіх перед законом, відповідності злочину й покарання, цілях законодавця і засобах, що обираються для їх досягнення [17, с. 63]. О. Ф. Скакун також указує, що принцип справедливості є важливим у процесі вирішення конкретних юридичних справ (наприклад, під час визначення міри кримінального покарання). Він конкретизується у принципі рівності [4, с. 224]. Як уважає А. М. Колодій, класична теорія принципу справедливості ґрунтується на твердженні, що право, засноване на справедливості, передбачає реалізацію рівного мірила до поведінки різних людей та їх організацій. Але норма права не може бути визнана справедливою лише на основі рівності, необхідним є врахування індивідуальності, тобто таких особливостей особи, її організацій, які об'єктивно повинні бути взяті до уваги для того, щоб рівність у праві стала основою

справедливості. Справедливість у правореалізації, праві загалом повинна базуватися не тільки на ідеях рівності, але передбачати й індивідуальний, проте завжди гуманістичний, підхід [18, с. 304].

На наше переконання, критерій рівності як обов'язковий атрибут засади справедливості сприймається досить логічно в разі виключно теоретичного осмислення сутності принципу справедливості. Однак за умов прикладного застосування справедливості, у тому числі в межах кримінально-виконавчих правовідносин, критерій рівності не може сприйматися як аксіоматична, незмінна та обов'язкова категорія справедливості. Так, наприклад, у чинному Кримінальному кодексі України (далі – КК України) містяться норми, які додатково підкреслюють умовність та відсутність будь-якої безапеляційності в буквальному сприйнятті рівності. Ці норми переважно наявні в розділі XI КК України. Зокрема, обставини, що пом'якшують чи обтяжують покарання, у контексті суб'єктивної їх складової підтверджують відсутність рівності у визначенні обставин справи та обсягу гіпотетичного призначеного кримінального покарання тощо.

У чинному КПК України також є норми, що підкреслюють відсутність рівності у практичній складовій права. Як приклад можна навести окремі елементи процесуального статусу підозрюваного, закріпленого в ч. 3 ст. 46 КПК України. Відповідно до цієї норми одночасно брати участь у судовому розгляді можуть не більше п'яти захисників одного обвинуваченого. У свою чергу, у п. 3 ч. 3 ст. 42 КПК України визначено нормативне положення про можливість отримання правової допомоги захисника за державний кошт у випадках, передбачених КПК України та/або законом, що регулює надання безоплатної правової допомоги, у тому числі через брак коштів для оплати такої допомоги. Проте в жодному разі це не означає, що особа може собі дозволити процесуальний привілей на користування безоплатною допомогою п'яти захисників, оскільки відповідно до буквальному тлумачення цієї норми та згаданого Закону України «Про безоплатну правову допомогу» особа має право на безоплатну правову допомогу лише одного захисника. При цьому будь-яка інша особа, яка має ідентичний процесуальний статус підозрюваного та за наявності матеріальної можливості, може розраховувати на захист своїх інтересів з боку декількох захисників (до п'яти). Отже, диспропорція рівності міститься і в чинному КПК України.

У змісті Кримінально-виконавчого кодексу України (далі – КВК України) також є норми, що підтверджують, що критерій рівності не завжди є атрибутом справедливості. Наприклад, глава 20 КВК України регламентує особливості відбування покарання в колоніях різних видів. Крім того, норми цієї глави регулюють періодичність надання короткострокових та тривалих побачень для засуджених залежно від відбування зазначених осіб у відповідних дільницях. Так, навіть засуджений, який відбуває покарання в дільниці ресоціалізації (далі – ДР), дотримується встановленого порядку відбування покарання, має відповідні заохочення від адміністрації виправного закладу та в цілому характеризується позитивно, не завжди має можливість фактичного переведення до дільниці соціальної реабілітації (далі – ДСР) та користуватися «розширеним» переліком прав, у тому числі на побачення. Відсутність такої можливості є цілком реальною за умови наповненості ДСР. Засуджені, у яких фактично є ідентичний «позитивний статус», але через перебування в різних дільницях вимушено мають нерівні можливості в набутті та реалізації аналогічних прав. Отже, у змісті КВК України фактор рівності є дещо умовним явищем. На нашу думку, декларативний елемент рівності як обов'язковий атрибут засади справедливості на практиці є дещо формальним елементом, що доволі часто перетворюється на нормативну фікцію, тому засада справедливості як один із фундаментальних принципів права досить часто не відповідає рівності учасників правовідносин, у тому числі в межах кримінально-виконавчого права.

Висновки. На підставі наведеного слід зазначити, що засада справедливості є ключовим принципом у системі засад кримінально-виконавчого права. Цей принцип є відображенням природно-правової концепції походження права як основного регулятора суспільних та внутрішньодержавних відносин. Саме природно-правова основа засади справедливості є коректним відображенням фундаментальності цього принципу як суб'єктивного сприйняття учасниками кримінально-виконавчих відносин змісту цих відносин та якісних показників діяльності органів пенітенціарної системи. Критерій рівності не є аксіоматичним елементом засади справедливості, адже зміст кримінально-виконавчого закону, як й інших нормативно-правових актів кримінально-правової сфери, свідчить про суттєву нормативну диспропорцію рівності. Цей факт є цілком логічним у сучасних вітчизняних нормативних реаліях та сфері правозастосування.

Список використаних джерел

1. Кант И. Сочинения. М., 1964. Т. 2. 312 с.
2. Жигалкін І. П. Справедливість як засадничий принцип трудового права України. URL: https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2015/05/26.05.15/Conf_26.05.15_31.pdf (дата звернення: 24.01.2022).
3. Здоровець С. В. Застосування принципу справедливості у новітньому судочинстві України (матеріально-правовий аспект). URL: [https://protocol.ua/ru/zastosuvannya_printsipu_spravedlivosti_u_novitnomu_sudochinstvi_ukraini_\(materialno_pravoviy_aspekt\)/](https://protocol.ua/ru/zastosuvannya_printsipu_spravedlivosti_u_novitnomu_sudochinstvi_ukraini_(materialno_pravoviy_aspekt)/) (дата звернення: 24.01.2022).
4. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник. Х. : Консум, 2006. 565 с.
5. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
6. Караванський С. Практичний словник синонімів української мови. Київ : «Українська книга», 2000. 480 с.
7. Ожегов С. И. Словарь русского языка. М. : Рус. яз., 1986. 796 с.
8. Алексеев С. С. Право: азбука – теория – философия. Опыт комплексного исследования. М. : 1999. 712 с.
9. Мюллерсон Р. А. Решение Международного Суда по делу Никарагуа против США и международное право. СЕМП, 1987. М. : Наука, 1988. С. 36–56.
10. Головатий С. «Верховенство права» не працює. Коментар до тексту документа Венеційської Комісії «Доповідь про правовладдя». *Право України*. № 11. 2019. С. 40–82.
11. Минасян Н. М. Источники современного международного права. Р.-н.-Д., 1960. 152 с.
12. Мінченко Р. М. Принцип справедливості як основний критерій взаємодії особистості та державної влади. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/1103/Minchenko.pdf?sequence=1> (дата звернення: 24.01.2022).
13. Недбайло П. Е. Система юридических гарантий применения советских правовых норм. *Правоведение*. 1971. № 3. С. 44–53.
14. Демидов И. Ф. Принципы советского уголовного процесса. Курс советского уголовного процесса. Общая часть. М. : Юрид. лит., 1989. 638 с.
15. Кучинська О. П. Роль принципів кримінального провадження в механізмі забезпечення прав його учасників : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2013. 441 с.
16. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04#Text> (дата звернення: 24.01.2022).
17. Житник О. О. Поняття справедливості в сучасних наукових дослідженнях. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2014. № 1. С. 58–67.
18. Колодій А. М. Конституція і розвиток принципів права України (методологічні питання) : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01. Київ, 1998. 382 с.

References

1. Kant, I. (1964). *Sochineniya* [Works]. Moscow. 312 s. [in Russian].
2. Zhyhalkin, I. P. *Spravedlyvist yak zasadnychi pryntsyp trudovoho prava Ukrainy* [Justice as a fundamental principle of labor law of Ukraine]. URL: https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2015/05/26.05.15/Conf_26.05.15_31.pdf (data zvernennia: 24.01.2022) [in Ukrainian].

3. Zdorovets, S. V. Zastosuvannia pryntsyphu spravedlyvosti u novitnomu sudochynstvi Ukrainy (materialno-pravovyi aspekt) [Application of the principle of justice in the modern justice of Ukraine (material-legal aspect)]. URL: [https://protocol.ua/ru/zastosuvannya_printsyphu_spravedlyvosti_u_novitnomu_sudochynstvi_ukraini_\(materialno_pravoviy_aspekt\)/](https://protocol.ua/ru/zastosuvannya_printsyphu_spravedlyvosti_u_novitnomu_sudochynstvi_ukraini_(materialno_pravoviy_aspekt)/) (data zvernennia: 24.01.2022) [in Ukrainian].
4. Skakun, O. F. (2006). Teoriia derzhavy i prava : pidruchnyk [Theory of State and Law : textbook]. Kharkiv : Konsum. 565 s. [in Ukrainian].
5. Busel, V. T. (2005). Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]. Kyiv : VTF «Perun». 1728 s. [in Ukrainian].
6. Karavanskyi, S. (2000). Praktychnyi slovnyk synonimiv ukrainskoi movy [Practical dictionary of synonyms of the Ukrainian language]. Kyiv : «Ukrainska knyha». 480 s. [in Ukrainian].
7. Ozhegov, S. I. (1986). Slovar' russkogo yazyka [Dictionary of the Russian language]. Moscow. 796 s. [in Russian].
8. Alekseev, S. S. (1999). Pravo: azbuka – teoriya – filosofiya. Opyt kompleksnogo issledovaniya [Law: ABC – Theory – Philosophy. Comprehensive research experience]. Moscow. 712 s. [in Russian].
9. Myullerson, R. A. (1988). Reshenie Mezhdunarodnogo Suda po delu Nikaragua protiv SSHA i mezhdunarodnoe pravo [Decision of the International Court of Justice in the case of Nicaragua v. USA and international law]. Moscow : Nauka. S. 36–56 [in Russian].
10. Holovaty, S. (2019). «Verkhovenstvo prava» ne pratsiuie. Komentar do tekstu dokumenta Venetsiiskoi Komisii «Dopovid pro pravovladdia» [“Rule of Law” does not work. Commentary on the text of the document of the Venice Commission “Report on the rule of law”]. *Pravo Ukrainy*. № 11. S. 40–82 [in Ukrainian].
11. Minasyan, N. M. (1960). Istochniki sovremennogo mezhdunarodnogo prava [Sources of modern international law]. R.-n.-D. 152 s. [in Russian].
12. Minchenko, R. M. Pryntsyph spravedlyvosti yak osnovnyi kryterii vzaiemodii osobystosti ta derzhavnoi vlyady [The principle of justice as the main criterion of interaction between the individual and state power]. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/1103/Minchenko.pdf?sequence=1> (data zvernennia: 24.01.2022) [in Ukrainian].
13. Nedbajlo, P. E. (1971). Sistema yuridicheskikh garantij primeneniya sovetskih pravovykh norm [The system of legal guarantees for the application of Soviet legal norms]. *Pravovedenie*. № 3. S. 44–53 [in Russian].
14. Demidov, I. F. (1989). Principy sovetskogo ugolovnogo processa. Kurs sovetskogo ugolovnogo processa. Obshchaya chast' [Principles of the Soviet criminal process. The course of the Soviet criminal process. A common part]. Moscow : YUrid. lit. 638 s. [in Russian].
15. Kuchynska, O. P. (2013). Rol pryntsyphiv kryminalnogo provadzhennia v mekhanizmi zabezpechennia prav yoho uchastykiv : dys. ... d-ra yuryd. nauk : 12.00.09 [The role of the principles of criminal proceedings in the mechanism of ensuring the rights of its participants]. Kyiv. 441 s. [in Ukrainian].
16. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym podanniam Verkhovnoho Sudu Ukrainy shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) polozhen statti 69 Kryminalnogo kodeksu Ukrainy (sprava pro pryznachennia sudom bilsh miakoho pokarannia) [Decision of the Constitutional Court of Ukraine in a case on a constitutional petition of the Supreme Court of Ukraine on compliance with the Constitution of Ukraine (constitutionality) of the provisions of Article 69 of the Criminal Code of Ukraine (case of a milder sentence)]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04#Text> (data zvernennia: 24.01.2022) [in Ukrainian].
17. Zhytnyk, O. O. (2014). Poniattia spravedlyvosti v suchasnykh naukovykh doslidzhenniakh. Filosofski ta metodolohichni problemy prava [The concept of justice in modern research]. *Filosofski ta metodolohichni problemy prava*. № 1. S. 58–67 [in Ukrainian].
18. Kolodii, A. M. (1998). Konstytutsiia i rozvytok pryntsyphiv prava Ukrainy (metodolohichni pytannia) : dys. ... d-ra yuryd. nauk : 12.00.01 [Constitution and development of principles of law of Ukraine (methodological issues)]. Kyiv. 382 s. [in Ukrainian].

Pylypenko Dmytro,

PhD in Law

(Donetsk State University of Internal Affairs, Kryvyi Rih)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1299-6178>

THE PRINCIPLE OF JUSTICE IN THE CRIMINAL EXECUTIVE LAW OF UKRAINE

The principle of justice is one of the key principles of criminal executive law in the system. Justice belongs to the group of so-called common law principles, where it takes the leading place. This principle is a reflection of the natural-legal concept of the formation and

existence of law in society and the state. This principle is, in fact, the inner, subjective attitude of man to the realities around him, to his status in society, as well as the attitude of the state in the face of the relevant authorities to this status. This aspect is of key importance for legal relations in the field of criminal executive law, where the actual realization of human rights and personal freedom is decided. This additionally confirms the natural origin of the principle of justice. Till today there is no single, balanced, dominant paradigm among scholars regarding the perception and content of justice. Such diversification in theoretical approaches to the definition of justice as a legal basis is characteristic of the field of criminal executive law. This principle is also reflected in the content of legal norms and court decisions. Given this, there is a view among scholars to give this principle a purely positivist meaning, and the content of justice is tied to the legal construction of regulations. This aspect of modern legal realities only further emphasizes the importance of the principle of justice for the entire legal system of the state, but it can not in any way change the natural-legal, semantic content of justice. A separate important aspect of the existence of the principle of justice in modern criminal-executive realities is the criterion of equality. This element is portrayed by some scholars as an integral attribute of the principle of justice. However, as practical realities show, equality as an element of the principle of justice is often a declarative and conditional component. This is a logical factor, because individualization as a condition for the personification of a particular individual within the criminal-executive relations accordingly dominates within the criminal-executive relations over equality. This fact is quite logical, given the specifics of the criminal-executive sphere.

Key words: *criminal-executive law; system of principles of criminal-executive law of Ukraine; natural-legal concept; positivist concept; principle of justice.*

Надіслано до редколегії 07.02.2022
Рекомендовано до публікації 11.02.2022